

ДІЯЛЬНІСТЬ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКІЛ З ЗИМОВИХ ВИДІВ СПОРТУ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХНЬОЇ РОБОТИ

Оксана ШИНКАРУК

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В сучасних умовах розвитку олімпійського спорту одним з ключових напрямів вдосконалення системи підготовки спортсменів є розвиток дитячо-юнацького спорту як первинної ланки спеціалізованої підготовки в процесі багаторічного тренування [2,3]. Роль дитячо-юнацького спорту підвищується у зв'язку з тим, що він є базою для формування спортивного резерву, який систематично поповнює склад збірних команд України. Особливе значення мають дитячо-юнацькі спортивні школи, завдання яких безпосередньо готувати резерв до збірних команд [1]. Однак сучасна практика стикається з тим, що відповідно існуючим програмно-нормативним документам підготовку спортсменів на всіх рівнях виконують одночасно ДЮСШ, СДЮСШОР, УФК і УОР, ШВСМ. В сучасних умовах доцільним вважається чітке розмежування дій спортивних організацій, які згідно завдань та вимог готуватимуть спортсменів в системі дитячо-юнацького, резервного та спорту вищих досягнень [2,3].

У зв'язку з цим актуальним є вивчення і аналіз діяльності ДЮСШ та СДЮСШОР і надання пропозицій щодо вдосконалення їх роботи. Дослідження виконано відповідно до Зведеного Плану НДР Держкомспорту України у сфері фізичної культури і спорту на 2001-2005 рр., тема 1.2.5. "Вдосконалення системи багаторічного відбору і орієнтації спортсменів у різних видах спорту".

Мета роботи – вивчення й аналіз стану діяльності ДЮСШ, СДЮСШОР з зимових видів спорту та визначення напрямків вдосконалення їх роботи.

Методи і організація досліджень. В роботі було використано: аналіз та узагальнення літературних даних, нормативних документів та статистичних звітів Держкомспорту України [4,5], статистична обробка результатів.

Результати досліджень та їх обговорення.

В ході досліджень нами були проаналізовані показники, що характеризують діяльність ДЮСШ, СДЮСШОР з 2001 по 2003 рр. включно з зимових видів спорту для визначення стану роботи спортивних шкіл, що проводять підготовку спортсменів з різних видів спорту, перспектив розвитку дитячо-юнацького спорту, формування єдиного погляду на відбір дітей на початкових етапах багаторічного вдосконалення.

В Україні на початок 2004 року працює 113 відділень ДЮСШ з зимових видів спорту та 28 відділень СДЮСШОР. Відділення ДЮСШ існують в 15 регіонах України, а відділення СДЮСШОР у 12 регіонах. Немає відділень з зимових видів спорту в АР Крим, Вінницькій, Волинській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській областях. Необхідно відмітити, що перестали існувати відділення з зимових видів спорту у Житомирській, Луганській, Хмельницькій та Черкаській областях, тоді як в Херсонській області, де немає умов для розвитку зимових видів спорту, відкрито

відділення. В порівнянні з 2001 роком кількість відділень ДЮСШ знизилась на 16, що склало 14 %, а відділень СДЮСШОР збільшилася на 3 (11 %).

На початок 2004 року працювало 9 відділень ДЮСШ та 3 в СДЮСШОР з біатлону, 11 та 4 відповідно з гірськолижного спорту, по 2 з ковзанярського спорту, 71 і 2 відповідно з лижного спорту (гонки). З лижного двоборства існує 2 відділення в СДЮСШОР, 1 та 2 відділень в ДЮСШ та СДЮСШОР відповідно з стрибків з трампліну, по 1 з санного спорту, 3 та 2 зі сноуборду, 1 відділення ДЮСШ та 5 в СДЮСШОР з фігурного катання, 6 та 1 відділення з фрістайлу відповідно, по 4 та 2 з хокею з шайбою та шорт-треку.

Спостерігається тенденція зменшення відділень в ДЮСШ з біатлону (на 18 %), лижного спорту (гонки) (на 12 %), санного спорту (на 67%), фрістайлу (на 14 %) – традиційно більш розвинутих та популярних в країні видів спорту в порівнянні з іншими.

Якщо враховувати, що робота в ДЮСШ та СДЮСШОР здійснюється в чітко розмежованих групах: початкової підготовки, навчально-тренувальних, спортивного удосконалення та вищої спортивної майстерності, то необхідно відзначити, що в Україні працює 27809 груп початкової підготовки, 16228 навчально-тренувальних груп, 1596 груп спортивного удосконалення та 581 група вищої спортивної майстерності як з літніх так і зимових видів спорту. (Рис. 2)

В порівнянні з 2002 р. груп початкової підготовки збільшилося на 8 % (1955), навчально-тренувальних груп на 3 % (464), спортивного удосконалення на 4 % (66), вищої спортивної майстерності на 1,2 % (7 груп).

Значно збільшилася кількість початкових груп в Закарпатському регіоні (Закарпатська область – на 24%, Тернопільська – на 20 %), Херсонській області на 34,5 %, Сумській на 20 %, тоді як в Миколаївській області та м. Севастополі знизилась на -1 % та -3,4 % відповідно. Щодо кількості навчально-тренувальних груп, то зменшилася їх кількість у 7 регіонах. Це: Вінницька (-4 %), Донецька (-2 %), Житомирська (-6,4 %), Закарпатська (-1,1 %), Львівська (-1,4 %), Чернівецька та Черкаська області (-3 % кожна). Необхідно підкреслити, що в Херсонській області спостерігається збільшення кількості навчально-тренувальних груп на 41,6 %.

Тенденція зменшення кількості груп спортивного удосконалення спостерігається у Волинській (-11,5 %), Дніпропетровській (-14,6 %), Запорізькій (-2,3 %), Івано-Франківській (-10,2 %), Кіровоградській (-9,5 %), Луганській (-3 %), Рівненській (-18,8 %), Хмельницькій (-7 %) та Черкаській (-14,3 %) областях, тоді як в Херсонській збільшується.

Щодо груп вищої спортивної майстерності зберігається тенденція зменшення груп, так і утримання тієї ж кількості, що і в попередні роки. Так зменшення груп спостерігається в АР Крим (-22 %), Вінницькій (-23 %), Дніпропетровській (-39 %), Запорізькій (-6 %), Київській (-4 %), Одеській (-17,4 %), Херсонській (-22 %) областях та м. Севастополі (-6,25 %). В Донецькій, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській, Харківській та Чернігівській областях кількість груп вищої спортивної майстерності залишилася стабільною, а в Черкаській та Чернівецькій збільшилася на 40 % і 33 % відповідно.

Даний аналіз свідчить про те, що існує певна проблема чіткого розмежування груп підготовки за їх кількістю. Збільшення чи зменшення груп пов'язано з тим, що в регіонах виходять з наявності дітей того чи іншого віку, тренерських кадрів відповідної кваліфікації, і це призводить до того, що змінюються пріоритети

розвитку видів спорту та проведення в повній мірі заходів відбору та подальшої орієнтації й підготовки дітей до спорту вищих досягнень.

В Україні на 1.01.2004 г. проживає 7 млн. 572433 тис. дітей у віці від 5 до 17 років, що складає 16% загальної кількості населення (47 млн. 442079 тис.). Серед них чоловіків (5-17 років) – 3 млн. 878308 тис. (51%), жінок – 3 млн. 694125 тис. (49%). В ДЮСШ та СДЮСШОР займається 697428 спортсменів з літніх видів спорту та 14876 з зимових видів спорту. Всього 712304 спортсмена, що склало 9,4% загальної кількості дітей в Україні віком 5-17 років.

Аналіз кількості дітей, які займаються зимовими видами спорту свідчить про те, що більше дітей в Івано-Франківській та Сумській областях, що складає 16% і 19% від загальної кількості дітей відповідно. Необхідно відмітити, що в порівнянні з 2001 роком кількість дітей зменшилась на 2212 осіб, що складає –15%. Особливо це помітно в Закарпатській області (–26%), Івано-Франківській (–21%), Київській (–18%), Полтавській (–30%), Сумській (–10%) областях та м. Києві (–11,3%). При цьому необхідно відзначити, що в деяких регіонах кількість учнів збільшується чи зменшується не відповідно принципам спортивної підготовки. В 11 регіонах діти не займаються зимовими видами спорту.

Аналіз зимових видів спорту показує, що практично у всіх видах зменшилась кількість дітей, які займаються спортом. Особливо помітно це в шорт-треку (–57%), фрістайлі (–19%), санному спорті (–20%), лижних гонках (–16,4%), гірськолижному спорті (–16,8%), стрибках з трампліну (–21%). Відносна стабільність дітей спостерігається в хокеї з шайбою, фігурному катанні, біатлоні, а в сноуборді збільшилася на 177%. (рис. 3-4)

Тобто по кількості дітей, які займаються зимовими видами спорту можна вважати найбільш популярними – сноуборд, лижний спорт (гонки), біатлон, хокей з шайбою, гірськолижний спорт та фігурне катання.

Загальний аналіз по областях свідчить про те, що саме в навчально-тренувальних групах спостерігається відтік дітей з секцій. Це мабуть викликано не стільки проведенням відбору, як неможливістю створити умови для дітей, які вже приступили до занять певної спеціалізації та виконують нормативні вимоги.

В Україні працює 641 тренер з зимових олімпійських видів спорту, з них штатних тренерів – 423. Штатних тренерів, які мають вищу та 1 категорію з зимових видів спорту – 180 (що складає 42,5% від штатних та 28% від загальної кількості). (рис.5)

Аналіз динаміки кількості тренерів, що працюють в спортивних школах показує, що загальна кількість тренерів за 1996-2003 рр. збільшилась на 36%, однак з 1997 по 2001 рр. також спостерігалось рівномірне зростання з року на рік в межах 1,65-3,9%, а в 2002 р. різке зростання загальної кількості тренерів на 12% в порівнянні з 2001 р.

Але динаміка кількості штатних тренерів і штатних тренерів з вищою і першою категорією свідчить що висококваліфікованих тренерів приходило працювати в спортивні школи все менше з 1998 р. (1,66-2,3%), а в 2001 р. спостерігається тенденція різкого зменшення висококваліфікованих тренерів, які працюють на штатних посадах аж до 2003 р. включно (2001 – -1%, 2002 – -7,6%, 2003 – -0,6%). Поряд з різким зменшенням у 2001 р. тренерів з вищою кваліфікацією спостерігається і тенденція зменшення загальних штатних посад тренерів, а починаючи з 2002 р. різке зростання штатних тренерів на 16,5%.

Загалом за 8 років кількість штатних тренерів збільшилась на 25%, а тренерів вищої і першої категорії всього на 1,76%.

Цю тенденцію можна пояснити тільки тим, що як показав аналіз діяльності тренерів, зі сфери уходять штатні тренери, за рахунок цього закриваються відділення в спортивних школах, зменшується кількість дітей. І навпаки, в нових для олімпійської програми видах спорту, які не є традиційно розвинутими в нашій країні, розвиваються більш інтенсивно та користуються попитом серед дітей.

Аналіз діяльності тренерів з зимових видів спорту показує що існує явна диспропорція в кадрах. Так в ряді видів спорту спостерігається велика різниця в тренерах різної категорії. Так в біатлоні працює 84 тренера, але з них всього 50 штатних (59,5%) і 20 з вищою та 1 категорією (23,8% від загальної кількості і 40% від штатних). Аналогічна картина спостерігається і в інших зимових видах спорту: лижному – 247 тренерів, з них штатних 134 (54,3%) та тренерів вищої та 1 категорії 46 (18,6% від загальної кількості та 34% від штатних тренерів) (рис.). Явно не вистачає штатних тренерів вищої кваліфікації практично в усіх видах спорту. Це по-перше: сноуборді (10%), лижних гонках (18,6%), біатлоні (23,8%), гірськолижному спорті (32,8%), фігурному катанні (31,5%), фрістайлі (33%) тощо.

Всього в зимових видах спорту працює 66% штатних тренерів і всього 28,1% штатних тренерів з вищою і першою категорією.

Статистичний аналіз щодо забезпеченості спортсменів тренерськими кадрами свідчить що в багатьох видах спорту як зимових, так і літніх, на одного тренера приходиться від 40 до 50 спортсменів: в біатлоні (40), баскетболі (54), волейболі (49), гандболі (40), плаванні (50), стрільбі кульовій (55), тенісі настільному (44), футболі (53) тощо.

Висновки та пропозиції. Таким чином, проведений аналіз дозволяє констатувати, що існує певна проблема в ефективності роботи ДЮСШ, СДЮСШОР, яка пов'язана з визначенням пріоритетів діяльності, наповненням груп, кваліфікації тренерів тощо, дозволяє виявити слабкі й сильні сторони діяльності спортивних шкіл.

Для підвищення статусу спортивних шкіл вважається доцільним в межах юнацького спорту відокремлювати два його напрями – дитячо-юнацький і резервний спорт, які суттєво відрізняються за цілями, предметом, завданням відповідної діяльності.

Саме з цих позицій слід розглянути практику при якій з числа дітей та підлітків, що пройшли початкову підготовку, на подальше цілеспрямоване спортивне вдосконалення орієнтувати *тільки тих*, хто виявив явні здібності в виді спорту. Це обумовить ефективність системи відбору, яка поряд з реалізацією *основних* методичних принципів повинна передбачити організаційні умови, при яких для спортивних організацій – ДЮСШ, СДЮСШОР, – і кожного тренера окремо, суттєво більше значення мало б забезпечення перспективності контингенту.

В системі дитячого масового спорту необхідно передбачити навчання всіх дітей на базі загальноосвітніх шкіл через уроки фізичного виховання, факультативи основним елементам окремих видів спорту та визначення перспективності до подальших занять. Діти, які засвоїли основи виду спорту, продовжують заняття масовим спортм, а найбільш обдарованні перейдуть у систему дитячо-юнацького, резервного і спорту вищих досягнень.

Доцільним вважається перед навчанням виду спорту, зближення програм початкової підготовки юних спортсменів в спортивних школах і фізичного виховання в загальноосвітніх школах шляхом застосування вправ циклічного характеру, що мають оздоровчу і прикладну цінність та забезпечують міцний руховий фундамент та позитивний емоційний фон занять всілякими спортивними та рухливими іграми.

Для успішного розвитку юнацького спорту є створення організаційних передумов повноцінної практичної реалізації теоретико-методологічних положень підготовки спортсменів, основним повинно бути науково обгрунтоване програмно-нормативне забезпечення його розвитку – формування в першу чергу нових програм для ДЮСШ, СДЮСШОР, відокремив їх функції з ШВСМ та ЦОП.

Підвищення ефективності підготовки резерву для спорту вищих досягнень пов'язане з забезпеченням наступності підготовки юних спортсменів в спортивних школах, училищах, клубах, збірних командах, шляхом такого їхнього переходу до наступної ланки відповідного ланцюга, який призведе до мінімуму імовірності помилок та забезпечить рівну зацікавленість в успіхах спортсмена всіх, хто безпосередньо брав участь у його підготовці.

Система дитячо-юнацького спорту повинна об'єднати спортивні школи (ДЮСШ і СДЮСШОР), які забезпечать відбір обдарованих дітей з системи дитячого спорту, поступову спеціалізацію юних спортсменів, які мають високий рівень підготовленості для участі у змаганнях різного рівня, а також для подальшого переходу до системи резервного спорту.

В свою чергу система резервного спорту повинна забезпечити підготовку спортсменів, які закінчили спортивні школи та мають реальні можливості для досягнення високих спортивних результатів міжнародного рівня. Ця система має об'єднати спеціальні навчальні заклади спортивного профілю, спортивні команди міністерств та відомств, федерацій.

Робота тренерського складу має будуватися за бригадним методом, при якому молоді фахівці, під керівництвом одного чи декілька досвідчених тренерів, працюють з початковими групами і є зв'язуючим ланцюгом серед груп дітей в загальноосвітніх школах і групах в ДЮСШ, СДЮСШОР. В подальшому діти, котрі переходять до наступних навчально-тренувальних груп працюють з тренерами іншого рівня, здібних підготувати контингент для резервного спорту.

Даний аналіз дозволить у подальшому визначити шляхи вдосконалення діяльності у системі дитячо-юнацького спорту, і формування єдиного підходу до відбору і орієнтації дітей до тренувань певної спрямованості.

Література

1. Никитушкин В.Г. Формирование программно-нормативного обеспечения спортивных школ по олимпийским видам спорта. // Ж-л "Теория и методика физической культуры". – М.: ФиС, 2003. – № 3, с.35-37.
2. Платонов В., Сахновский К. Концептуальные положения развития юношеского спорта в Украине // Материалы II Междунар. форума "Молодежь-Наука-Олимпизм". – М.: Современный спорт, 2002. – С. 173-176.
3. Шинкарук О. Обоснование обеспечения резерва спортсменов для олимпийского спорта Украины // Материалы VII Междунар. науч. сессии БГУФК и НИИФКиС РБ по итогам НИР за 2003 г. – Минск, 6-8 апр., 2004. – С. 152-153.
4. Основні показники розвитку зимових олімпійських видів спорту в Україні 2001р. Інформаційний довідник. – К.: Держкомспорт України, 2002. – 147 с.
5. Україна спортивна в цифрах та коментарях. – К.: Держкомспорт України, 2004. – 230 с.

CHILDREN AND YOUTH SPORTS SCHOOLS' ACTIVITIES IN WINTER SPORTS AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT

Oksana SHYNKARUK

National University of Physical Education and Sport

Abstract. In the article the peculiarities children and youth sports schools' activities in winter sports and ways of its improvement.

Key words: winter sports, sports schools', ways of its improvement.

МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФІЛЮ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Марія ПРИЙМАК

Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту

Актуальність. Важливим засобом інтеграції вищих навчальних закладів (ВНЗ) фізкультурного профілю у сучасну економічну структуру України є включення в структуру їхньої діяльності маркетингу. Під маркетинговою стратегією ВНЗ фізкультурного профілю ми розуміємо таку діяльність ВНЗ, яка спрямована на використання найефективніших методів досягнення поставленої мети засобами маркетингу. Філіп Котлер визначає стратегію маркетингу як раціональну, логічну побудову, керуючись якою організаційна одиниця розраховує вирішити свої маркетингові завдання [4].

Аналіз наукової розробленості проблеми організації маркетингу в ВНЗ фізкультурного профілю загалом та проблеми зайнятості молодих фахівців, які навчаються у ВНЗ фізкультурного профілю, зокрема свідчить про нагальну потребу поглиблення теоретико-методологічних підходів до аналізу, насамперед, предмета нашого дослідження. Не применшуючи значення досліджень, проведених іншими авторами [1, 2, 3, 5, 6], в той же час слід визнати, що в багатьох випадках у них не проглядаються досить вивірені методики, що забезпечують поглиблений науковий підхід до аналізу організації маркетингової діяльності ВНЗ фізкультурного профілю та галузевого ринку праці, передумов його становлення і розвитку в Україні, кадрових аспектів у маркетинговій стратегії ВНЗ фізкультурного профілю.

Слід зазначити, що загальна стратегія діяльності ВНЗ фізкультурного профілю на ринку праці визначається сучасним станом і динамікою кон'юнктури попиту пропозиції на робочу силу фахівців з фізичного виховання і спорту на галузевому ринку праці, матеріально-технічним, науково-методичним потенціалом освітнього закладу, комплексом макроекономічних і соціально-демографічних чинників. Формування загальної стратегії маркетингу ВНЗ фізкультурного профілю визначає політику вибору стратегії підготовки фахівця з фізичного виховання і спорту (яком